

Blomsterplanter

Guide 04.

Om denne guide

Denne guide er en del af en serie på i alt 9 guides, som handler om, at give naturen plads på egne arealer. Vild Med Vilje ønsker med katalogerne at gøre redskaber og viden tilgængeligt for alle jer, som ønsker at gøre jeres arealer vildere - og for jer, som blot vil lære mere om naturen. Guiden indeholder både baggrundsviden og en praktisk guide:

01. Baggrund side 4-23

02. Praktisk guide side 24-39

Tak til

En særlig tak til Rie Birk Lauridsen, som har bidraget som ekspert på denne udgivelse. Rie har mange års erfaring inden for gartnerfaget og har specialiseret sig i biodiversitet og hjemmehørende planter.

Tak til Aage V. Jensens Naturfond som har støttet udgivelsen af disse guides.

Kolofon

Blomsterplanter

2023

Tekst & grafisk layout: Celeste Forfang Sørensen

Redaktion: Christina Kaaber-Bühler, Magnus Bundgaard
Nielsen, Camilla Zacho Larsen

Billeder: Af Vild Med Vilje, medmindre andet er angivet

Forside: Engblomme (*Trollius europaeus*)

Udgivet af: Foreningen Vild med Vilje

CVR: 38173901

kontakt@vildmedvilje.dk

www.vildmedvilje.dk

**AAGE V.
JENSENS**
FOND

Introduktion

Træernes duftende hvide blomster og de små farverige vækster, som dukker op i vejkanten, og som akkompagneres af en summen og fuglesang varsler, at sommeren kommer. Pludselig flyver mælkebøttens fnok rundt som små parasoller og lander hist og her og gederamsens frugter eksploderer i et hvidt tæppe over det nærliggende landskab.

Blomsterplanterne spreder sig selv over landet og i vandet. Med tyngdekraften, med vinden, med udløbere, med vand og dyr, ved selv-eksplosion og i stigende grad med mennesker. Men selvom de fleste mennesker holder af blomsterne, så er mange blomstrende planter hverken til stede på grund af os eller for vores skyld.

For at give plads til naturen, skal vi give plads til de blomstrende planter, som fører så meget liv med sig. Men hvordan gør vi det bedst, og skal vi hjælpe dem på vej eller lade dem være? I denne guide kan du læse om dette og flere spørgsmål. Vild Med Vilje ønsker dig god læselyst!

Blomsterplanter & biodiversitet

De første planter på jorden havde ikke blomster og frugter. Det var bregner, ulvefødsplanter og mosser, som nedstammede fra algerne. Det var først senere, at blomsterplanterne udvikledes, og med sig førte de biodiversiteten til nye højder.

Mosser, bregner, ulvefødder og nåletræer udfylder også roller i økosystemerne og er en del af mange arters levested.

Men nogle særtræk gør altså, at blomsterplanterne accelererer biodiversiteten på et givent område - vel at mærke hvis de er hjemmehørende og dermed fungerer for de specialiserede organismer, som de har udviklet sig sammen med.

Smalbladet mangeløv
Dryopteris carthusiana

Bregner reproducerer via sporer (de mørke pletter som her ses under bladet), så de sætter hverken blomst eller frugt

Hvid nøkkerose
Nymphaea alba

Planter i åkandefamilien, som den hvide nøkkerose, er blandt de ældste blomstrende planter på kloden. De blomstende planter levede nemlig i starten primært i ferskvandet og på sø- og åbredder

Forskere kigger derfor blandt andet på åkanderne, når de prøver at forstå, hvordan blomster blev til

Et 'afskyeligt mysterie'

For omtrent 145 millioner år siden kom de blomstrende planter til. Blomsterplanterne er en stor gruppe, som indeholder både græsser, urter, klatreplanter, træer og buske. Blomsterplanternes tilblivelse førte til en eksplosion i Jordens biodiversitet. Både fordi der simpelthen opstod et væld af blomsterplanter og fordi der opstod alle mulige nye, specialiserede arter blandt spindlere, insekter, svampe og hvirveldyr.

Effekten af blomsterplanternes tilkomst har sat så stort et aftryk på verden at Darwin kaldte udviklingen *et afskyeligt mysterie*. Siden er forskerne blevet klogere på, hvordan blomsterplanterne blev de mest dominerende planter på jorden, og på deres interaktioner med dyr og svampe.

En af grundene til blomsterplanternes success er netop blomsten. Med blomstens insektbestøvning kan planterne formere sig på kryds og tværs og danne nye arter. Blomsternes forskellige udformning giver også dyr mulighed for at specialisere sig, og det har først mange nye arter med sig. For eksempel er nogle humlebier langtungede og kan nå ned i dybe blomster som på musevikke mens andre humlebier er korttungede og suger nektar fra fladere blomster som hvid okseøje.

Blomsten giver med sin nektar og pollen også føde til en lang række andre smådyr. Foruden blomsten, så er blomsterplanter generelt også en bedre fødekilde end de tidlige planter, da de indeholder større mængder næring. Derfor foretrækker et større antal dyr at spise blomsterplanter.

Flere måder at sprede sig på

Blomsterplanter spreder sig af sig selv i landskabet på forskellige måder - både med og uden hjælp fra mennesker og dyr.

En af de mest almindelige måder, hvorpå planter spreder sig, er ved hjælp af frø. Når planten blomstrer og bestøves, danner den frø.

Frøene spredes senere med vinden, med vandet eller med dyr, eller blot ved at falde ned på jorden og der spire eller senere blive spredt af fysiske kræfter som kraftig regn eller jordskred.

Nogle planters frø har små fjer, hår eller vinger, som gør at de med vinden kan bæres over lange afstande. Det gælder f.eks. mange kurvplanter som mælkebøtten.

Andre frø er indkapslet i frugter eller nødder som kan rulle eller flyde på vand, og i mange tilfælde også kan spises af dyr, som så kan sprede frøene til nye områder.

Nogle planters frø kan også overleve mange år i jorden og pludselig spire, når forholdene bliver optimale for netop dén planteart, som frøet kommer fra.

Det gælder eksempelvis mange pionerarter, som først spirer, når jorden er udsat for en forstyrrelse, for da er konkurrencen fra hurtigtvoksende arter mindre.

Planter kan også sprede sig ved hjælp af deres rodnet og udløbere, som er horisontale stængler, hvorfra nye planter kan skyde.

Følfod
Tussilago farfara

Følfods frø fragtes med fnok, det vil sige små hår som gør det let for vinden at føre dem med sig.

Når følfod efter blomstringen skyder store, nyreformede blade op af jorden, er det for ved fotosyntese at samle næring i den underjordiske stængel. Følfod kan nemlig også sprede sig ved at fragmenter af stænglen flyttes med jorden til nye områder, hvor stænglen skyder på ny. Det er ofte mennesker, som laver jordarbejde, som ender med at flytte følfod rundt, og det er en vigtig del af dens spredning.

Mælkebøtte
Taraxacum spp.

Mælkebøtter spreder sig via
frø, som flyver ved hjælp af
fjerlignende strukturer

Foto af [Monika](#) fra Pixabay

Eksempler

På blomsterplanters spredning

Naturen er kreativ, og det ses eksempelvis på den måde, frøene spredes. Det er smart for planterne at have mere end én måde at sprede sig på. For eksempel viser forskning nu, at planter, som er afhængige af dyrespredning klarer sig dårligere, simpelthen fordi der er færre vilde dyr i verden nu, end der var, da de udviklede mekanismen.

Rød tvetand

Lamium purpureum

Rød tvetands frø har et lille olielegeme, som myrer efterstræber. Når myrerne slæber rundt med frøene spredes de i landskabet. Frøene kan også vindspredes.

Skovjordsbær

Fragaria vesca

Skovjordsbær spredes sig med fugle over lange distancer. Den spredes sig også med udløbere, og kan danne et tykt bunddække, hvor den gror.

Springbalsamin
Impatiens noli-tangere

Det latinske *noli-tangere* betyder 'rør mig ikke'. Springbalsamins frugt eksploderer nemlig ved berøring, så frøene slynges ud og kan blive til nye planter. Det kaldes 'slyngspredning'.

Billede af [Ole Hansen](#) på Naturbasen.dk.

Burresnerre
Galium aparine

Burresnerres klæbrige frø sætter sig i dyrs pels og på menneskers tøj, og bliver på den måde transporteret til nye spiresteder.

Rødel
Alnus glutinosa

Rød-els rakler, som er fyldt med frø, kan flyde på vandet eller føres til nye områder med vinden.

Blomsterplanternes strategier

Biologer gennem tiden har forsøgt at forstå, hvad der påvirker plantesamfundenes sammensætning gennem en række teorier. En af de mest indflydelsesrige teorier er Grimes teori om planternes strategier for overlevelse.

John Philip Grime var økolog på University of Sheffield. Grime foreslog i slut 70'erne at planter kan inddeles groft i 3 forskellige livsstrategier med hybridformer imellem strategierne.

Planter kan være konkurrenter, pionerer eller nøjsomme. De tre strategier er opstået på baggrund af de forskellige begrænsende faktorer for planter vækst,

Særligt fokuserede Grime på planternes reaktioner på stress og forstyrrelse. Stress refererer til mangel på vand, lys og næring samt ikke-optimale temperaturer.

Forstyrrelse refererer til delvis eller total ødelæggelse af planternes biomasse. Det kan ske gennem græsning, sygdomme og menneskelig aktivitet samt forårsages af vind, frost, tørke, erosion og ild.

Vellugtende kamille
Matricaria recutita

Vellugtende kamille er en enårig plante, som er tilpasset nyligt forstyrrede områder. Derfor ser man den ofte hurtigt dukke op på byggepladser som på billedet her. Sådanne planter kaldes for 'pionerplanter'.

Stor nælde
Urtica dioica

Stor nælde er et eksempel på en konkurrencestærk art. Derfor ser man den i hobetal mange steder med næringsrig jord, som for eksempel i mange haver.

Konkurrenceplanten

Når jorden er rig og fri for forstyrrelser klarer konkurrenceplanten sig godt. Konkurrenceplanten er god til at udnytte jordens ressourcer. Lynhurtigt trækker den vand og næring op gennem rødderne, og bruger det til at blive høj og bred. Så vinder den nemlig også konkurrencen om at få mest sollys. Og på den måde taber de andre planter i kampen om plads.

Konkurrenceplanten er derfor ofte kraftig i vækst og findes på rig jord med få forstyrrelser. Derfor findes der også ofte konkurrenceplanter i de danske parcelhushaver. Tænk for eksempel på brændenælderne og skvalderkålen, som mange haveejere er godt bekendt med.

Nøjsomhedsplanten

Når jorden er fattigere på næringsstoffer klarer nøjsomhedsplanten sig godt. Nøjsomhedsplanten fokuserer på at bevare få ressourcer i lang tid frem for at bruge mange ressourcer på kort tid, sådan som konkurrenceplanten gør det.

Nøjsomhedsplanten er tilpasset uforudsigelige vilkår, og derfor er den mere forsigtig med ressourcerne. Det er for risikabelt at bruge dem alle med det samme på at blive stor. Derfor vokser nøjsomhedsplanten langsomt.

Mange lave, spinkle urter med rosetblade ved jorden hører til nøjsomhedsplanterne. Nøjsomhedsplanten findes på næringsfattig jord, gerne på sydvendte skrænter, hvor jorden også hurtigere udtørres og udvaskes. Tænk for eksempel på håret høgeurt eller liden klokke.

Blåhat
Knautia arvensis

Blåhat er en nøjsom plante, som let udkonkurreres af de mere konkurrencetærke planter. Derfor finder man tit blåhat på steder, hvor jorden er knap så næringsrig

Hvid okseøj

Leucanthemum vulgare

Hvid okseøj er en pionerplante, og man ser den ofte på nye volde eller i grusgrave, hvor den hurtigt indfinder sig på den bare jord som en af de første

Pionerplanten

Når jorden har været udsat for en voldsom forstyrrelse dukker pionerplanten op. Pionerplanten fokuserer på at vokse hurtigt tidligt i livet og dernæst på hurtigt at sætte en masse frø. Så kan den nemlig hurtigt sprede sig til et nyt forstyrret område.

Til gengæld laver pionerplanten ikke dybe rødder eller særligt store overjordiske plantedele. Derfor er pionerplanten ikke så succesfuld, når det kommer til at optage ét område over lang tid.

Pionerplantens frø har typisk også en lang hvileperiode. Det vil sige, at frøene kan ligge i jorden og vente på en ny forstyrrelse for så at spire, når forholdene igen er favorable. Det sikrer pionerplantens overlevelse i perioder, hvor konkurrenceforholdene er ugunstige for den. Det er for eksempel i perioder, hvor jorden bliver rigere og dækket af konkurrenceplanter.

Pionerplanter findes på områder med en høj grad af forstyrrelse såsom nye grusgrave og byggegrunde. Tænk for eksempel på følfod.

Succession

Plantesamfunds udvikling

Begrebet succession dækker over den udvikling, som artssamfund gennemgår over tid. Et vandhul kan for eksempel udvikle sig til en mose, og en eng kan blive til en skov.

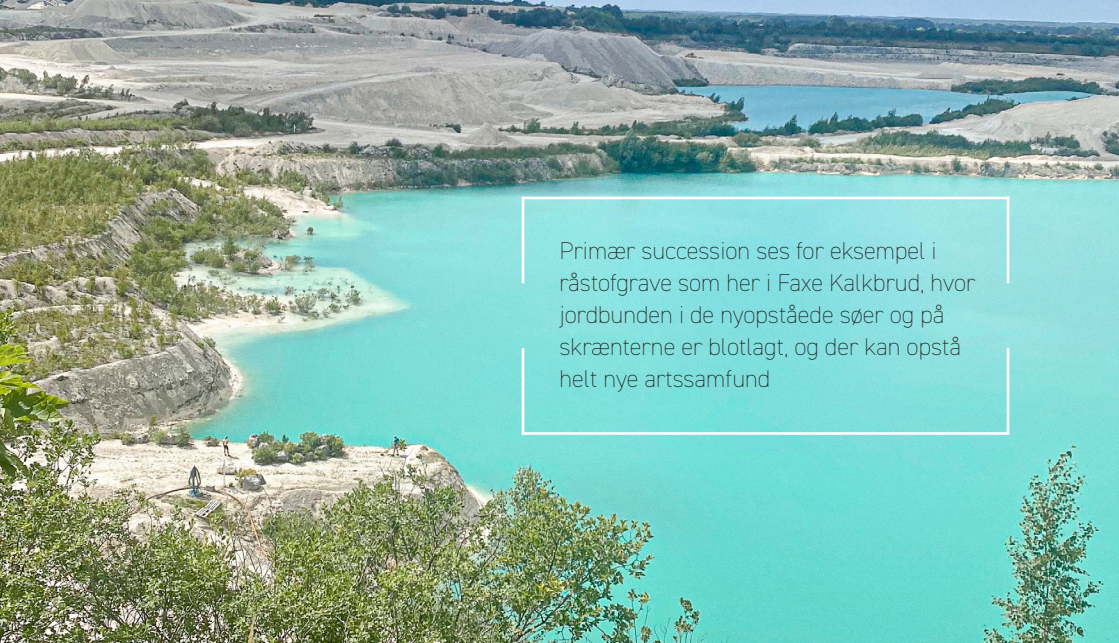
Et typisk tidligt successionsstadium indeholder et sparsomt plantedække med enårige planter som her lugtløs kamille (*Tripleurospermum inodorum*) og kornvalmue (*Papaver rhoeas*)

Her ses en mere etableret vegetation med flerårige planter som almindelig knopurt (*Centaurea jacea*) og almindelig kællingetand (*Lotus corniculatus*)

Senere i successionen vil et område typisk begynde at gro til i buske som f.eks. brombær (*Bromus spp.*) og træer. I naturen holdes tilgroningen nede, når store dyr græsser.

Primær succession ses for eksempel i råstofgrave som her i Faxe Kalkbrud, hvor jordbunden i de nyopståede søer og på skrænterne er blottagt, og der kan opstå helt nye artssamfund

Primær & sekundær succession

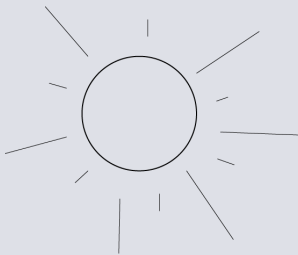
Man taler om primær succession, når et nyopstået område for første gang indtages af arter. Det kan for eksempel være, hvis du har lavet en jordvold, som ofte hurtigt dækkes af pionerarter som løvfod, hvid okseøjle eller vellugtende kamille, som gerne indfinder sig på nyligt forstyrret bar jord.

Man taler om sekundær succession, når et område allerede er dækket af vegetation, men vegetationen ændrer sig fra en type til en anden. Mange lysåbne naturområder gror for eksempel til i buske og træer og udvikler sig til tæt skov, når ikke vegetationen holdes nede af planteædere. Successionen sættes altså 'i stå' af denne forstyrrelse.

De 5 kårffaktorer

En række vilkår beskriver, hvor en bestemt planteart oftest vil forekomme. Det er fugtighed, lys, pH, næringsindhold og salinitet. De kaldes for 'kårfaktorer'. Kårfaktorerne er afgørende for, hvilke plantesamfund, der udvikler sig på jordbunden. Men samtidig påvirkes de også løbende af plantevæksten: Eksempelvis skaber høje planter skygge, tætte bevoksninger fører til et fugtigere mikroklima, og dødt organisk materiale beriger jorden med næring.

Det er den tyske videnskabsmand Heinz Ellenberg, som er kommet frem til de fem faktorer. Man kan finde optegnelser over en lang række planterter, hvor forskere har givet kvalificerede bud på, under hvilke vilkår planterne hyppigst optræder. Det kalder man at give planterne 'Ellenberg-værdier'.

Lys

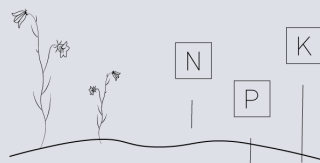
Fugt

Salinitet

pH

Næring

Hejrenæb
Erodium cicutarium

Hejrenæb er med sin lave vækst og lange blomstringstid bedst tilpasset lysåbne lokationer

Lys

Mængden af lys, som når jordbunden er bestemt af to ting foruden den overordnede geografi: Vegetationen og topografien. Skråninger udvikler vidt forskellig vegetation, alt efter hvilken retning de vender mod: Skråninger mod nord kan blive levested for planter, som normalt findes i enge og skovbunde mens skråninger mod syd er levested for arter, som kræver lys og varme, såsom arter knyttet til græslandet og heden.

Hvid anemone
Anemona nemorosa

Hvid anemone har tilpasset sig skovens skyggefulde bund. Den springer nemlig ud i foråret før træerne gør det, så den kan nå at få noget sollys

Bidende stenurt
Sedum acre

Bidende stenurt er med sin sukkulente stængel tilpasset stærk tørke. Derfor bruges den også på eksempelvis grønne tage

Fugt

Billede af [Wikimediaimages](#) på Pixabay

Jordbundens fugtighed udgør et livsvilkår for planter og andre organismer, som holder til i jordbunden. Fugtigheden er afgørende for, hvilken vegetation, arealet potentielt udvikler. Fugtigere jordbunde vil typisk indtages af eksempelvis eng- og sumpvegetation mens en tør jordbund for eksempel kan udvikle sig mere mod græsland og hedevegetation. Lavtliggende, fugtige områder vil derfor også have andre planter end højtliggende, tørre og solrige områder.

Engkabbeleje
Caltha palustris

Engkabbeleje findes, hvor jorden konstant er fugtig, da den ikke tolererer tørke

Flueblomst
Ophrys insectifera

Flueblomst findes i Danmark kun i Alindelille Fredsskov, som ligger på en kalkflage. Flueblomst er nemlig tilpasset kalkrig jord. Flueblomst efterligner i sin duft gravehvepsens hunner, så den snyder hannerne til at bestøve den

Billede af [Frappo](#) på Pixabay

pH

Jordbundens pH kaldes også dens surhedsgrad. pH har stor betydning for, hvilke arter der findes på arealet. Kalkrig jordbund er basisk og er kendt for at være enormt artsrig med mange sjældne og truede arter tilknyttet. Eksperter mener, at det skyldes, at kalkrig jordbund i et evolutionært perspektiv har været mest udbredt i Europa, og flest arter derfor har tilpasset sig dens vilkår. Den sure jordbund i tørvemoser og heder udgør levesteder for helt andre arter.

Salinitet

Kun nogle arter tåler en høj salinitet, og derfor oplever man også en markant anderledes artssammensætning i strandenge og strandørsumpe end i de naturtyper, som ikke er præget af salt. Salten kommer til jordbunden med tidevandet som oversvømmer den og med vinden, f.eks. med havgus.

På områder nær havet kan der være potentiale for at udvikle en vegetation som minder om den, man finder på strand og kyst. Det kan for eksempel gælde for sommerhusgrunden. Desuden kan vejrabatter være præget af salinitet grundet saltning af vejene, så også her kan salttolerante plantearter findes.

Lægekogleare

Cochlearia officinalis

Lægekogleare er salttolerant, og findes mange steder langs landets kyster

Det latinske navn *officinalis* antyder, at planten har været brugt medicinsk - nemlig af sømænd, som udnyttede dens høje c-vitaminhold da den ofte var at finde ved kysterne

Opret kobjælde
Pulsatilla vulgaris

Opret kobjælde findes ofte på lokationer, hvor jorden er næringsfattig

Næring

Jordbundens indhold af forskellige næringsstoffer bestemmer, hvor meget planterne kan vokse. Jordens næringsindhold er på mange grundejeres arealer højt. Det har (og er i stor udstrækning) stadig standard praksis at anlægge en gødet græsplæne på private arealer.

Som sådan er der ikke nogen plantearter, der ikke tåler et højt næringsindhold. Nogle planter er bare bedre end andre til at udnytte næringen, og dér opstår problemet. Så er der nemlig mange af de små, såkaldt 'nøjsomme' urter, som bliver udkonkurreret og forsvinder, og så ender man med en høj monokultur af for eksempel brændenælder i stedet.

Stor nælde
Urtica dioica

Stor nælde findes i hobetal på næringsrig jord. Den er nemlig en såkaldt 'konkurrenceplante', som er god til hurtigt at udnytte næringen til at blive stor og skygge for andre

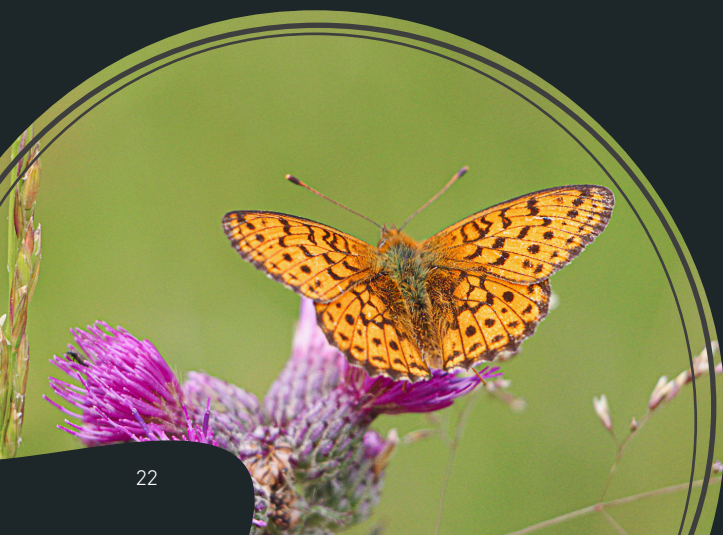

Mangel på værtsplanter **truer** dagsommerfuglene

Antallet af plantearter i Danmark er gået frem, men det er gået tilbage for mange hjemmehørende arter, og særligt de, som i forvejen var sjældnere. Det kan man også se på udviklingen i de dyr, som er afhængige af planterne, som for eksempel dagsommerfuglene.

Dagsommerfugle som indikatorer

Når sommerfuglene er i tilbagegang, er det en indikator på, at naturen ikke har det godt. Dagsommerfuglene er nemlig meget følsomme over for ændringer i nærmiljøet. Det skyldes, at de har helt særlige krav til levestedet. Larverne har ofte brug for én eller enkelte specifikke værtsplanter, altså planter, som larven kan spise. Dagsommerfuglene har også behov for at andre vilkår er opfyldt i økosystemet (såsom behov for varme og skjul), og mange dagsommerfugle er knyttet til græsland eller skovlysninger.

Engperlemorsommerfugl
Brenthis ino

Engperlemorsommerfuglen er moderat truet ifølge den danske rødliste (pr. august 2023).

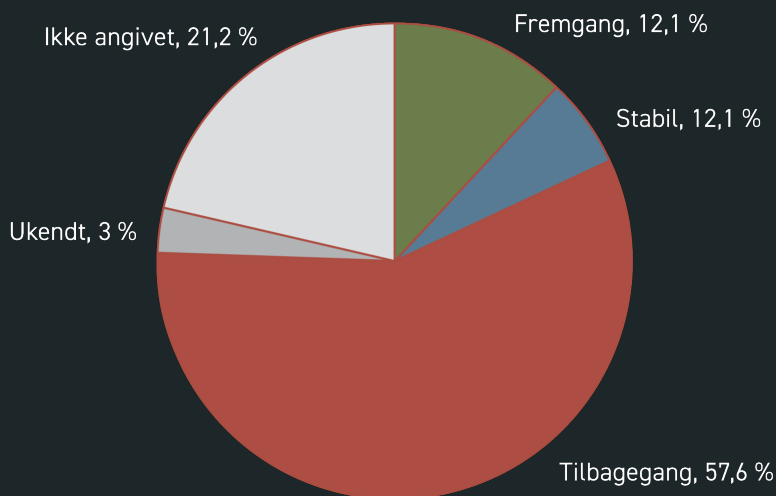
Engperlemorsommerfuglens larver lever på almindelig mjøddurt, og sommerfuglen er særligt knyttet til moser og enge med mjøddurt

Tilbagegang

for dagsommerfuglene

75 dagsommerfugle er rødlistet i Danmark. Det vil sige, at det er dagsommerfugle, som forskerne har vurderet hører til i Danmark, og for hvem, forskerne har vurderet tilstanden.

Af de 75 dagsommerfugle er 12 (16%) regionalt uddød og findes altså ikke længere i Danmark. Yderligere 23 (31%) er truet i nogen grad, mens de resterende 40 (53%) dagsommerfugle er 'livskraftige'. Imidlertid er hele 58% af dagsommerfuglene i tilbagegang, mens kun 12% er i fremgang og 6% vurderes stabile. Der er altså en negativ udviklingstendens, som tyder på, at vi i fremtiden mister flere dagsommerfugle og vil se en større andel truede dagsommerfugle. Den nyeste forskning viser, at tilbagegangen er gået vanvittigt stærkt på Sjælland og øerne (se videre læsning).

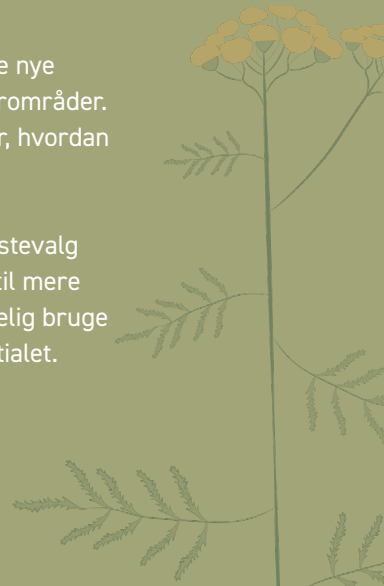
Frem blomsterplanter *på din ejendom*

Blomsterplanter fremmer biodiversiteten, men skal du selv så og plante dem, eller skal du vente på, at de kommer af sig selv?

Inden for naturbevaring findes det, som kaldes brandmandens lov. Brandmandens lov anviser, at man først og fremmest skal bevare det endnu uskadede, dernæst genoprette og udvide forringede naturområder.

I områder, hvor der ingen natur er, kan man reetablere nye naturområder i sammenhæng med eksisterende naturområder. Det kan man overføre på lille skala, når man overvejer, hvordan man skal arbejde med egne arealer.

Her kan man følge samme opskrift, hvor man som førstevalg bevarer det, som kan bevares, og ellers går gradvist til mere drastiske metoder alt efter behovet. Man kan selvfølgelig bruge en blanding af tiltag, alt efter egen vurdering af potentialet.

Brandmandens lov

Overført til blomsterplanterne på din grund

Brandmandens lov er prioriteret således, at trin 1 er førsteprioritet, trin 2 er andenprioritet og trin 3 er 'last resort' hvis trin 1 og trin 2 ikke er effektfulde nok. Man kan også sige, at trin 3 skal ses som et supplement til trin 1 og 2.

01

Bevar hjemmehørende planter, som allerede findes på arealet

02

Frem de lokale blomsterplanters mulighed for at sprede sig til arealet

03

Genopret blomstrende planter på arealet ved at plante og så

01. Bevar

Bevar hjemmehørende planter, som allerede findes på arealet

Der findes næsten 100% sikkert allerede hjemmehørende arter på din grund. Mange vilde planter og smådyr kan forbigå opmærksomheden, så man tror, der ikke er noget spændende. Start med at holde øje på arealerne - hvad kan du finde?

Se efter mellem græsset i plænen, mellem planterne i bedene og i krat og hæk, om der er små rosetter eller andre blade, som ikke ligner græs. Det er et tegn på, at der findes andet på arealerne, som nok blot ikke klarer sig en stor del af tiden på grund af græsslåmaskinen eller fordi det kvæles i plænegræs eller luges bort.

Tusindfryd
Bellis perennis

Tusindfryd er en rosetplante, som dukker op i enhver plæne

Lær mere om **blomsterplanterne på din grund**

Læs mere om at genkende hjemmehørende plantearter i Vild Med Viljes guide Hjemmehørende planter.

Læs mere om vedligehold af lysåbne, urterige plantesamfund i Vild Med Viljes guide Slåning.

Bliv også klogere på jordtyper og næring i jorden i Vild Med Viljes guide Jordbunden.

Gode databaser

Lær arterne i dit område at kende

Det kan være smart at kunne genkende de planter der dukker op i haven eller andre steder. Her følger en introduktion til nogle af de metoder der, kan bruges til at lære at identificere planter.

Arter

På arter.dk kan du søge på arter, som forekommer i Danmark. Her kan du se, hvor i landet andre har registreret arten.

På den måde kan du se, hvad andre har fundet i netop dit område. Du kan også se artens status på den nationale rødliste, som beskriver hvor truet en art er.

Find planten

På findplanten.dk kan du på et kort zoome ind på netop dét areal, som du arbejder med.

Herefter indtaster du de vilkår, som du kender til - jordtype, surhedsgrad, fugtighed, lys og skygge samt næringsforhold. Herefter vil du få foreslag til, hvilke plantearter, der er velegnede til området.

Du kan endda filtrere resultaterne efter blomstringsperioder, farve, højde og hvilke insekter, planterne understøtter.

En flora er god at have med ud på tur, men husk, at de fleste floraer ikke indeholder alle planter, som vokser i Danmark

Den mest grundige flora er værket Nordens Flora af Lennart Stenberg og Bo Mossberg, men den kan være tung at have med på tur

Apps og flora til artsgenkendelse

Der findes efterhånden mange fremragende apps til genkendelse af plante-, dyre- og svampearter. Eksempelvis kan man bruge iNaturalist, Seek eller appen fra Arter.

Det er smag og behag hvad der fungerer bedst for én, så prøv dem ad. Apps kan være en rigtig god hjælp til at identificere de planter, du finder på arealet eller tilstødende arealer, og på den måde få mulighed for at blive klogere på de lokale arter, når du får sat navn på og dermed kan opsøge mere viden.

Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at forslagene som apps kommer med blot er *forslag*. Appen har ikke mulighed for at dufte, røre, smage og se alle små detaljer, og den kan ikke se, hvordan vækstbetingelserne er, eller hvilket plantesamfund omgiver arten. Derfor kan de let tage fejl.

Derfor er en flora, altså et opslagsværk over plantearter, en god hjælp. Her kan du læse mere detaljerede beskrivelser af plantearterne, og vurdere, hvorvidt appen havde ret.

02. Frem

Frem de lokale blomsterplanters mulighed for at sprede sig til arealet

Hvis du har fundet ud af, at der faktisk findes hjemmehørende planter på din grund, så er vejen frem at droppe græsslåmaskinen til fordel for et par årlige slåninger. Læs Vild Med Viljes guide 'Slåning' for at lære mere om emnet.

Det giver plads og lys til frøspiring, og når du fjerner afklippet efter slåningen, så mindsker du jordens næringsindhold så urterne får bedre konkurrenceforhold fremover. Sørg også gerne for at slå vegetationen så meget i bund, at der opstår bare pletter nogle steder. Med få slåninger samt bare pletter kan de spinkle urter bedre sprede sig.

Almindelig kællingetand
Lotus corniculatus

&

Rødkløver
Trifolium pratense

'Nulstil' jorden

Hvis jorden er dækket af flerårige græsser og andre kraftige vækster, kan det udgøre en umulig forhindring for at mange vilde planter, særligt de som er knyttet til den lysåbne natur, kan etablere sig.

Startes der ud med bar jord er sandsynligheden større for at en mangfoldighed af urter kan dukke op. De kan komme fra frøbanken, som er jordens egen beholdning af frø, eller fra omgivelserne, efterhånden som frøene naturligt spredes.

Man kan nulstille jorden på forskellig vis. Den mest gængse metode er at skrælle de øverste jordlag af for at blotte råjorden, som er mindre rig på næring, og derfor ikke favoriserer de kraftige konkurrenceplanter. Man kan også nøjes med at skabe mindre åbninger i vegetationen, men da dækkes de lettere igen af græsset omkring dem.

Almindelig knopurt

Centaurea jacea

&

Vild gulerod

Daucus carota

Nær byerne er baneterrænet ofte et godt sted at finde planter at sanke frø af

Hjælp din lokale flora på vej

Når man vil have hjemmehørende arter på egne arealer er det en god idé at gå ud fra, hvad der allerede findes i området. Det er nemlig de arter, som passer til områdets særlige vilkår og jordtype. Se dine arealer som et supplement til de reelle naturområder, som findes i området.

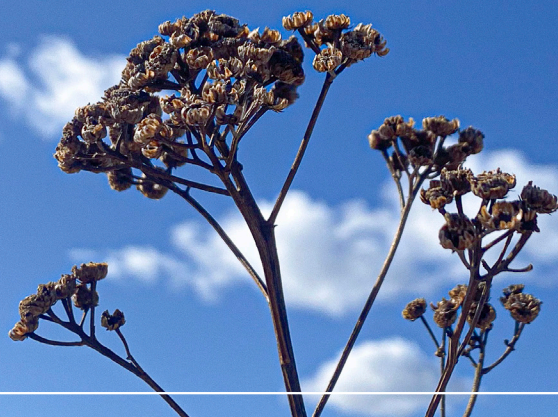
Man kan anskaffe frø fra nærområdet ved at sanke dem fra nærmeste egnede bestand. En egnet bestand vil sige en bestand af planten, som vokser på et levested tilsvarende dét, hvor du tiltænker at så frøene, og som samtidig er en livskraftig bestand på mange individer, så dens muligheder for at overleve og sprede sig ikke skades af, at der sankes lidt frø fra den.

Gode såvejledninger

På birkogbarfod.dk kan man finde et stort lager af viden om frøene af planter, som er hjemmehørende i Danmark. Under hver art kan man læse om frøvhvile, behov for frost og optimalt såtidspunkt.

Sådan sanker du frø

1. Lær planterne i dit lokalområde at kende, og find ud af, hvilke der er hjemmehørende, hvilke du er interesseret i at samle frø fra, og hvor de gror. Du kan bruge en blanding af florabøger, nettet og apps, og du kan med fordel allerede begynde i foråret og sommeren, hvor de fleste er i blomst.
2. Når planterne, som du gerne vil samle frø fra, er færdige med at blomstre og har sat frøstande, kan du indsamle frøene. Tag kun frø af planter, som vokser i større antal, så der er rigeligt med frø både til din grund og til nærliggende områder.
3. Saml frøene i en kuvert eller et kaffefilter, og lad dem tørre en uges tid, medmindre de allerede er raslende tørre - så er de parate til brug, og planten skulle alligevel til at smide dem.
4. Så frøene i efteråret. Mange af de hjemmehørende arter har brug for en hvileperiode eller endda frost før de spirer. Andre vil allerede vise grønne blade i efteråret og overvintre så som små spirer. Gem eventuelt lidt frø som backup til foråret, hvor du enten kan så dem ud eller forspire dem inden for. Fuglene er nemlig sultne om efteråret, så det kan godt være, at nogle af de frø, som du sår, er blevet spist.

03. Genopret

Genopret blomstrende planter på din grund ved at plante og så

Det kan være en fordel at så og plante i nogle tilfælde. Fordi landskabet er ændret så markant og mange hjemmehørende arter er gået tilbage, er det ikke længere sikkert, at særligt mange hjemmehørende arter dukker op. Så kan det være en idé at så ud for at fremme en større diversitet af arter.

Når det at købe hjemmehørende arter imidlertid er 'last resort', er det fordi disse frø kan stamme langvejs fra og ofte er fremavlet på en måde, som gør at de stærkere varianter overlever. Og det kan skade de hjemmehørende arter, som du ellers i trin 1 og 2 jo netop skulle bevare og fremme! Derfor beskriver vi i det følgende, hvad du bør være opmærksom på, når du planter og sår hjemmehørende planter på din grund.

Vælg et godt produkt

Der er stor forskel på producenternes tilgang til de vilde frø. Der er en række ting, man som kunde kan holde øje med, eller spørge producenten om, for at sikre sig, at produktet er så bæredygtigt og naturvenligt som muligt.

Det er blandt andet positivt, hvis frøene er dyrket så tæt på geografisk som muligt, da disse

frø vil ligne de vilde varianter i området bedre. Et frø af kællingetand fra Polen er ikke nødvendigvis ens med ét fra Danmark.

Det er også vigtigt at producenten ikke bruger spagnum, da man så bare bidrager til ødelæggelsen af moser, en vigtig naturtype, og dermed modarbejder naturen mere, end man fremmer den.

Frø

Er frøene hjemmehørende?

Hvor er frøene indsamlet og dyrket geografisk?

Hvis det er en blanding - er den så tilpasset en specifik jordtype?

Indeholder blandingen flerårige urter eller kun enårige?

Planter

Er planterne hjemmehørende?

Hvor stammer planterne fra geografisk?

Er planterne dyrket i spagnumfri jord?

Er planterne sprøjtefri?

Maksimer effekten

Når du udvælger planter, er der nogle ting, som du kan være opmærksomhed på for at øge antallet af forskellige organismer, som vil kunne have gavn af de etablerede blomster. Det er blandt andet en lang blomstringsperiode, blomster til insekter med korte såvel som lange tunger og værtsplanter.

Blomstringsperiode

Det er vigtigt at der er noget, der blomstrer, fra tidligt forår til efterår, så der er føde en lang periode. Blomstringsperioderne for forskellige blomster kan tjekkes på nettet eller i en flora.

Korte & lange tunger

Det er også vigtigt, at der er føde til insekter som søger ned i de dybe kronrør såvel som de flade. Humlebier er for eksempel kendte for enten at være korttungede eller langtungede, og derfor er det vigtigt at sørge for både flade blomster og dybe blomster, hvis man vil hjælpe de vilde bier med at finde føde. Man kan ofte se på blomsten, om den er flad eller aflang.

Værtsplanter

Man kan også tænke i værtsplanter til insekter. Generelt er ærteblomstrede, korsblomstrede, violer, brændenælder og planter i skræppeslægten værtsplanter for mange sommerfugle. Mere information om værtsplanter kan findes i bøger og på nettet.

Sommerfuglenes værtsplanter

Sommerfugle er blandt andet kendt for i larvestadet at knytte sig til specielle værtsplanter. Her er et udsnit af de mest almindelige værtsplanter for dagsommerfuglene, men søg gerne selv mere viden om planterne på netop din grund - der findes nemlig også mange andre værtsplanter!

Violfamilien

Stort set alle perlemorsommerfugle bruger violer som værtsplante. I Danmark har vi hunde-viol, eng-viol og håret viol, som er hjemmehørende

Skræppeslægten

Almindelig syre og andre planter i skræppeslægten *Rumex* som rødknæ og skræppe er værtsplanter for alle ildfugle

Ærteblomstfamilien

Planter i ærteblomstfamilien som musevikke, almindelig kællingetand, rundbælg, og hvidkløver er værtsplanter for flere forskellige blåfugle og høssommerfugle

Korsblomstfamilien

Løggarse og andre planter i korsblomstfamilien som almindelig gåsemad, engkarse, flipkrave og hyrdetaske er værtsplanter for stor og lille kålsommerfugl samt aurora

Nædeslægten

6 sommerfugle i takvingefamilien bruger brændenælder som værtsplante. Det gælder eksempelvis de meget almindelige nældens takvinge og dagpåfugleøje. I Danmark findes både stor nælde og liden nælde

Producenter godkendt af Vild Med Vilje

Disse leverandører er pr. august 2023 leverandører hos foreningen Vild Med Vilje, som sælger hjemmehørende planter og frø. Vi opdaterer vores leverandørteam løbende, så følg med på <https://www.vildmedvilje.dk/vilde-leverandorer/> for en opdateret liste.

Birk & Barfod

Birk & Barfod sælger frøblandinger til et stort udvalg af jordbunds- nærings- og lysforhold. Birk & Barfod har samtidig et meget bredt udvalg af enkeltarter, og deler på hjemmesiden ud af en stor faglig viden om vilde frø.

Findes på birkogbarfod.dk.

Lille Vilde Frø

Lille Vilde Frø producerer hjemmehørende planteplugs til større kunder som virksomheder og kommuner. Planterne er sprøjtefri og spagnumfri. Planterne forhandles til private hos Naturengen.

Findes på lillevildefroe.dk.

Naturengen

Naturengen sælger specialiserede frøblandinger til forskellige jordbunds- nærings- og lysforhold og videresælger planterne fra Lille Vilde Frø til private. Naturengen sælger også grej til sankning af frø.

Findes på naturengen.dk.

Hav tålmodighed

Naturens tidslinje er anderledes end vores. Tingene går lidt langsommere. Alt handler ikke om effektivitet, nytte og målsætninger men foregår på lidt mere tilfældig vis.

De fleste arter er her bare, og gør det, som de nu gør. Derfor er tålmodighed en god egenskab at have, når man arbejder med hjemmehørende blomsterplanter.

Når du sår flerårige arter ud, er det ingen forudsætning, at der kommer blomster det første år. Når du skaber bare pletter er der intet løfte om, at specifikke arter indtager dem.

Træer bruger mange år på at vokse sig store og være levested for en masse arter og derefter mange år på at dø og blive til levested for endnu andre arter.

Plantesamfund udvikles og ændres over årene, og det kan virke langsomt for mennesker, som er vant til det traditionelle havearbejde som giver øjeblikkelig tilfredsstillelse.

Læs mere

Blomsterplanterne førte biodiversiteten til usete højder

*af Kaj Sand-Jensen & Jens
Christian Schou*

Grundig artikel med illustrationer om blomsterplanternes evolution og sammenhængen med biodiversitet.

Sommerfuglehave

af Michael Stoltze

En god og inspirerende indførsel i den naturvenlige have med fokus på sommerfugle

Nordens flora

*af Bo Mossberg & Lennart
Stenberg*

Flora over alle planter, som findes i norden, med grundige beskrivelser af voksestedet samt informationer om blomstringsperioden for de enkelte arter

Rapid and continuing regional decline of butterflies in eastern Denmark 1993-2019

*af Emil Blicher Bjerregård,
Lars Baastrup-Spohr, Bo
Markussen & Hans Henrik
Bruun*

En videnskabelig artikel, som beskriver den drastiske tilbagegang i dagsommerfugle på Sjælland og øerne

Flere guides

af Vild Med Vilje

01. Biodiversitet

Hvad er biodiversitet egentligt - og hvorfor er det vigtigt? Skal vi altid forsøge at gøre biodiversiteten så høj som muligt på alle arealer? Hvordan kan man forstå og måle på biodiversitet?

02. Hjemmehørende planter

Hvad vil det sige, at en plante er hjemmehørende? Og hvordan kan man genkende planterne selv?

03. Levesteder

Hvad er et levested? Hvad skal det indeholde? Og hvordan kan man selv hjælpe til med at skabe levesteder?

05. Jordbund

Hvem lever i jordbunden? Hvordan er jordbunden i Danmark opstået? Og hvordan kan man forstå og arbejde med sin egen jordbund?

06. Slåning

Hvad vil det sige, at slå sine arealer? Hvorfor er det nødvendigt, når vi vil se 'hvor vildt det kan blive'? Hvilke metoder findes der - og hvad bidrager til den største biodiversitet?

07. Dødt ved

Hvad har døde træer med biodiversitet at gøre? Hvem lever på døde træer? Og kan man gøre noget for at fremme døde og gamle træer selv?

08. Vandhullet

Hvem lever i vandhullet? Hvad er et godt, vildt vandhul? Og hvordan kan selv give plads til vand på egne arealer - store som små?

09. Altan & baggård

Hvilke arter lever i byerne? Og hvordan kan du selv give dem plads på din altan eller i din baggård?

Guides findes på vildmedvilje.dk

